

Tre latinske bibeltekster

Kristendommen begyndte som en lille fraktion af jøder, der havde fulgt Jesus og troede på, at han var den Messias eller Kristus, som jøderne havde ventet på i århundreder. Senere bredte den nye religion sig over hele Romerriget, og der blev behov for oversættelser af Det gamle Testamente, der er skrevet på hebraisk, og Det nye Testamente, der er skrevet på græsk, til hele den vestlige del af Romerriget, hvor latin var det fremherskende sprog. I 380erne e.Kr. udgav Hieronymus en samlet oversættelse, som stadig er den katolske kirkes officielle bibel. Den kaldes derfor *Vulgata*, 'den almindeligt udbredte'.

Babelstårnet

Den første tekst stammer fra 1. Mosebog i Det gamle Testamente og fortæller historien om Babelstårnet. Hieronymus har oversat teksten direkte fra hebraisk, og det ses tydeligt i de ofte meget ejendommelige og ikke spor latinske udtryk. Den danske paralleloversættelse er foretaget ud fra Hieronymus' tekst og bestræber sig på at være lige så ordret som hans. Prøv at sammenligne den med den officielle danske bibeloversættelse.

Historien begynder med, at Noahs efterkommere rejser mod vest og kommer til Sennaar (Mesopotamien) og ender med at forklare, at Babel betyder 'forvirret'.

Juleevangeliet

Teksten, som vi kalder Juleevangeliet, stammer fra Det nye Testamente og fortæller, hvordan Cæsar Augustus (som vi kalder kejser Augustus) uden at ville det blev årsag til, at jødernes konge, det lille Jesusbarn, blev født i Bethlehem, som profeterne havde forudsagt. Cyrinus (= Quirinius) har i øvrigt næppe foretaget skatteudskrivning i slutningen af december, snarere om foråret.

Giv Cæsar, hvad Cæsars er

Denne episode fra Lukasevangeliet foregår i Jerusalem omkring år 30 e.Kr. Jesus er kommet til byen, og mens han står og underviser en masse mennesker, prøver nogle af hans jødiske modstandere at lokke ham i en fælde, så han kan anklages for oprør mod romermagten. Alle besatte områder, *provinciae*, skulle betale skat til kejseren - men når nu romerne opfattede kejseren som en gud, kunne en rettroende jøde så betale til en afgud?

<i>ā</i> <i>præp m abl</i> fra, af	<i>dīcō</i> <i>vb 3 tr</i> siger; <i>dixit</i> og <i>dixerunt</i> er perfektum	<i>illōrum</i> <i>dem pron</i> dem (m gen pl)
<i>ac-cipiō</i> <i>vb 3 tr</i> modtager; 'tager hensyn til'	<i>diēs</i> <i>m5</i> dag	<i>imagō</i> <i>f3</i> billede
<i>ad</i> <i>præp m akk</i> til	<i>dis-pergō</i> <i>vb 3 tr</i> spreder; <i>dispersit</i> er perfektum	<i>implētus</i> <i>adj</i> opfyldt (egl perf part af <i>impleo</i>)
<i>aedificō</i> <i>vb 1 tr</i> bygger	<i>dīversōrium</i> <i>n2</i> kro	<i>in</i> <i>præp m akk</i> ind i/m abl i
<i>aiō</i> <i>vb intr</i> siger	<i>dīvidō</i> <i>vb 3 tr</i> deler, spreder; <i>dividamur</i> vi spredes; <i>divisit</i> er perfektum	<i>inde</i> <i>adv</i> derfra
<i>alter</i> <i>indef pron</i> den ene/den anden	<i>dō</i> <i>vb 1 tr</i> giver	<i>in-scriptiō</i> [inscription-] <i>f3</i> påskrift
<i>an</i> <i>hyp konj</i> eller	<i>doceō</i> <i>vb 2 tr</i> underviser	<i>inter-rogō</i> <i>vb 1 tr</i> spørger
<i>antequam</i> <i>hyp konj</i> førend	<i>dolus</i> <i>m2</i> fælde, list	<i>in-veniō</i> <i>vb 4 tr</i> finder (<i>invenerunt</i> er perfektum)
<i>a-scendō</i> <i>vb 3 intr</i> går op (i landet, hvor der er bjerge); <i>ascendit</i> er perfektum	<i>dominus</i> <i>m2</i> herre	<i>in-volvō</i> <i>vb 3 tr</i> indhyller
<i>atque</i> <i>par konj</i> og	<i>domus</i> <i>f4</i> hus	<i>ita</i> <i>adv</i> således
<i>audiō</i> <i>vb 4 tr</i> hører	<i>dōnec</i> <i>hyp konj</i> førend	<i>Iūdaea</i> <i>f1</i>
<i>autem</i> <i>par konj</i> men	<i>eās</i> <i>dem pron</i> dem (f akk pl)	<i>labium</i> <i>n2</i> læbe, sprog
<i>bitūmen</i> <i>n2</i> beg	<i>ecce</i> <i>interjection</i> se!	<i>lateres</i> <i>m3</i> teglsten
<i>caelum</i> <i>n2</i> himmel	<i>ē-dictum</i> <i>n2</i> befaling	<i>licet</i> <i>upers vb 2 intr</i> det er tilladt
<i>caementum</i> <i>n2</i> cement	<i>eī</i> <i>dem pron</i> ham (m dat sg)	<i>lingua</i> <i>f1</i> tunge, sprog
<i>Caesar</i> <i>m3</i> Augustus <i>m2</i> kejser Augustus (27 f.Kr.-14. e.Kr.)	<i>eis</i> <i>dem pron</i> dem (m dat pl)	<i>locus</i> <i>m2</i> sted, plads
<i>campus</i> <i>m2</i> slette	<i>eius</i> <i>dem pron</i> dets (f gen sg)	<i>magister</i> <i>m2</i> en lærer, rabbi
<i>celebrō</i> <i>vb 1 tr</i> fejrer, hædrer	<i>eō</i> <i>quod</i> <i>hyp konj</i> fordi	<i>Maria</i> <i>f1</i>
<i>cessō</i> <i>vb 1 tr</i> holder op med	<i>eōrum</i> <i>dem pron</i> deres (m gen pl)	<i>mē</i> <i>pers pron</i> mig (akk)
<i>civitas</i> [civitat-] <i>f3</i> by	<i>eorun-dem</i> <i>dem pron</i> de samme (m gen pl)	<i>mihī</i> <i>pers pron</i> mig (dat)
<i>coepī</i> <i>vb 3 tr</i> begyndte	<i>eōs</i> <i>dem pron</i> dem (m akk pl)	<i>nec</i> <i>par konj</i> og ... ikke
<i>cōgitātiō</i> [cogitation-] <i>f3</i> tanke; 'plan'	<i>ergō</i> <i>adv</i> altså	<i>nōbis</i> <i>pers pron</i> os (dat)
<i>com-pleō</i> <i>vb 2</i> fuldfører	<i>eset, essent</i> <i>vb</i> var (konjunktiv præteritum af <i>sum</i>)	<i>nōmen</i> <i>n3</i> navn
<i>con-fundō</i> <i>vb 3 tr</i> forvirrer; <i>confundamus</i> lad os forvirre	<i>et</i> <i>par konj</i> og	<i>nōn</i> <i>adv</i> ikke
<i>con-fūsus</i> <i>adj</i> forvirret (egl perf part af <i>confundo</i>)	<i>eum</i> <i>dem pron</i> ham (m akk sg)	<i>noster</i> <i>poss pron</i> vores
<i>con-siderō</i> <i>vb 1 tr</i> betragter; gennemskuer	<i>ex</i> <i>præp m abl</i> fra	<i>omnis</i> <i>adj</i> al, hel
<i>coquō</i> <i>vb 3 tr</i> brænder; <i>coquamus</i> er konjunktiv (mærket -a- foran personendelsen viser, at verbal- formen er konjunktiv for at angive en indbyrdes opfordring: 'lad os brænde ...')	<i>ex-eō</i> <i>vb 4 intr</i> udgår; <i>exiit</i> er perfektum	<i>opus</i> (oper-) <i>n3</i> arbejde
<i>cuīus</i> <i>interrog pron</i> hvis (m gen sg)	<i>eō</i> <i>dem pron</i> den (m abl sg)	<i>orbis</i> <i>m3</i> kred; <i>universus orbis</i> jordkredsen, hele verden
<i>culmen</i> <i>n3</i> spids, top	<i>eōs</i> <i>dem pron</i> dem (m akk pl)	<i>oriēns</i> <i>m3</i> østen
<i>cum</i> <i>hyp konj</i> da	<i>faciēs</i> <i>f5</i> overflade	<i>ostendō</i> <i>vb 3 tr</i> viser, åbenbarer
<i>cum</i> <i>præp m abl</i> med	<i>faciō</i> <i>vb 3 tr</i> gør, laver; <i>faciamus</i> er konjunktiv, 'lad os lave'	<i>pannum</i> <i>n2</i> klud
<i>cunctus</i> <i>adj</i> hel, al	<i>factum</i> <i>adj</i> gjort, sket (egl perf part af <i>fiō</i>)	<i>pariō</i> <i>vb 3 tr</i> føder
<i>Cyrīnus</i> <i>m2</i> en forvanskning af det romerske navn Quirinius	<i>familia</i> <i>f1</i> husstand, familie	<i>peperit</i> perfektum af <i>pario</i>
<i>dē</i> <i>præp m abl</i> fra	<i>filius</i> <i>m2</i> søn	<i>per-sōna</i> <i>f1</i> person
<i>dēnārius</i> <i>m2</i> denar (sølv mønt)	<i>Galilaea</i> <i>f1</i>	<i>per-tingō</i> <i>vb 3 intr</i> når op
<i>dēscendō</i> <i>vb 3 intr</i> stiger ned; <i>descendit</i> er perfektum; <i>descendamus</i> lad os gå ned	<i>Genesis</i> <i>f3</i> skabelse (navnet på 1. Mosebog)	<i>populus</i> <i>m2</i> folk
<i>dē-scribō</i> <i>vb 3 tr</i> skriver op på en liste, 'i mandtal'	<i>habeō</i> <i>vb 2 tr</i> har	<i>prae-gnans</i> <i>adj</i> gravid
<i>dē-scriptiō</i> <i>f3</i> opskrivning, registrering	<i>habitō</i> <i>vb 1 intr</i> bor	<i>praesēpium</i> <i>n2</i> krybbe
<i>dē-sistō</i> <i>vb 3 intr</i> afstår (a fra)	<i>haec</i> <i>dem pron</i> denne (f nom sg)	<i>prae-ses</i> [praesid-] <i>m3</i> statholder
<i>dē-ponsāta</i> <i>adj</i> forlovet	<i>hoc</i> <i>dem pron</i> dette (n akk sg)	<i>primus</i> <i>adj</i> først
	<i>ībant</i> <i>de gik</i> (af <i>eo</i> går)	<i>primō-genitus</i> <i>adj</i> førstefødt
	<i>ibī</i> <i>adv</i> dér	<i>proficiscor</i> <i>vb 3 intr</i> drager; 'da de drog ...'
	<i>id-circō</i> <i>adv</i> af den grund, derfor	<i>pro-fiteor</i> <i>vb 2 intr</i> melder mig
	<i>igitur</i> <i>adv</i> altså	<i>proximus</i> <i>m2</i> den nærmeste, næsten
	<i>ignis</i> <i>m3</i> ild	<i>prō</i> <i>præp m abl</i> i stedet for
	<i>illis</i> <i>dem pron</i> de; dem (m dat og abl pl)	<i>quae</i> <i>rel pron</i> hvad (n nom pl)
	<i>illō</i> <i>dem pron</i> det (m abl sg)	<i>quam</i> <i>rel pron</i> som (f akk sg)
		<i>-que</i> <i>par konj</i> og
		<i>quia</i> <i>hyp konj</i> fordi; at
		<i>quid</i> <i>interrog adv</i> hvorfor
		<i>re-clinō</i> <i>vb 1 tr</i> lægger ned i
		<i>rēctē</i> <i>adv</i> rigtigt

red-dō vb 3 tr giver
 regiō [region-] f3 egn
 re-spondeō vb 2 tr svarer
 saxum n2 sten
 sciō vb 4 tr ved
 sed par konj men
 sermō [sermon-] m3 samtale; talemåde
 sibī reflex pron sig, 'ham'
 singulī adj pl hver især
 super præp m akk over
 suus poss pron sin

Syria f1
 tentō vb 1 tr prøver
 terra f1 land; jorden
 tribūtum n2 skat
 turris f3 tårn
 ūniversus adj hel, al
 ūnus num en (unius er gen)
 ūnus-quisque indef pron enhver især
 ut hyp konj så at (følge); om at,
 for at (hensigt)
 uxor [uxor-] f3 hustru

veniō vb 4 intr kommer; venite
 er imperativ pl
 vērītās f3 sandhed
 via f1 vej
 videō vb 2 tr ser
 vocātus adj kaldt (egl perf part af voco)
 vocō vb 1 tr kalder; vocatur kaldes
 vōx f3 stemme

X Babelstårnet

Erat autem terra labii unius et sermonum
eorundem. Cumque proficiscerentur de
oriēte, invenerunt campum in terra Sennaar,
et habitaverunt in eo. Dixitque alter ad proxi-
5 mum suum: 'Venite, faciamus lateres, et
coquamus eos igni.' Habueruntque lateres pro
saxis et bitumen pro caemento, et dixerunt:
'Venite, faciamus nobis civitatem et turrim,
cuius culmen pertingat ad caelum et celebre-
10 mus nomen nostrum, antequam dividamur
in universas terras.

Descendit autem Dominus, ut videret
civitatem et turrim, quam aedificabant filii
Adam, et dixit: 'Ecce unus est populus et unum
15 labium omnibus. Coeperuntque hoc facere,
nec desistent a cogitationibus suis, donec eas
opere compleant. Venite igitur, descendamus
et confundamus ibi linguam eorum, ut non
audiant unusquisque vocem proximi sui.'
20 Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in
universas terras, et cessaverunt aedificare
civitatem. Et idcirco vocatum est nomen eius
Babel, quia ibi confusum est labium universae
terrae, et inde dispersit eos Dominus super
25 faciem cunctarum regionum.

(Genesis 1.11.1-9)

Det er en mønt som denne med
portræt af kejser Tiberius, som
Jesus er blevet præsenteret for.
Sammenlign med mønterne
side 90-91.

Jorden havde én læbe og de samme
talemåder. Og da de kom fra øst,
fandt de en slette i landet Sennaar,
og den boede de på. Og den ene
sagde til sin næste: 'Kom, lad os
lave tegl og lad os brænde dem i
ilden.' Og de fik tegl i stedet for
sten og beg i stedet for cement,
og de sagde: 'Kom, lad os bygge
en by og et tårn, hvis spids når til
himlen, og lad os fejre vores navn,
førend vi spredes til alle lande!'

Men Herren steg ned, så han
kunne se byen og tårnet, som
Adams sønner var ved at bygge,
og han sagde: 'Se, det er ét folk,
og de har alle den samme læbe.
Og de er begyndt at lave det her og
vil ikke holde op med deres planer,
førend de har fuldført dem med
deres arbejde. Kom så, lad os gå
ned og forvirre deres tunge dér,
så den ene ikke kan høre sin næs-
tes stemme.' Og sådan spredte
Herren dem fra dette sted til alle
lande, og de holdt op med at bygge
byen. Og derfor er dens navn
kaldet Babel, fordi hele verdens
læbe dér blev *forvirret*, og Herren
spredte dem derfra over alle
områdets overflade.

X Juleevangeliet

Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Caesare Augusto, ut describeretur universus orbis. Haec descriptio prima facta est a praeside Syriae Cyrino. Et ibant omnes, ut profiterentur
 5 singuli in suam civitatem. Ascendit autem et Ioseph a Galilaea de civitate Nazareth in Iudaeam in civitatem David, quae vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo et familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata
 10 sibi uxore praegnante. Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in praeseptio, quia non erat eis locus in diversorio.

(Lukas 2.1-7)

Men det skete i de dage, at der udgik en befaling fra Cæsar Augustus, at hele jordkredsen skulle skrives op. Denne første opskrivning blev udført af Cyrinus, Syriens statholder. Og alle gik for at melde sig, hver til sin by. Men Josef tog af sted fra byen Nazareth i Galilæa til Davids by, som kaldes Bethlehem, i Judæa (fordi han var af Davids hus og slægt), for at han kunne melde sig sammen med sin forlovede hustru Maria, der var gravid. Men det skete, da de var dér, at dagene kom, hvor hun skulle føde. Og hun fødte sin førstefødte og svøbte ham ind i klude og lagde ham i en krybbe, fordi der ikke var plads til dem på kroen.

X Giv Cæsar, hvad Cæsars er

Et interrogaverunt eum dicentes: 'Magister, scimus quia recte dicis et doces, et non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces. Licet nobis tributum dare Caesari an non?'
 5 Considerans autem dolum illorum dixit ad eos: 'Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium! Cuius habet imaginem et inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: 'Caesaris'.
 Ei ait illis: 'Reddite ergo, quae sunt Caesaris,
 10 Caesari; et quae sunt Dei, Deo.'

(Lukas 20.21-25)

Og de spurgte ham, idet de sagde: 'Lærer, vi ved, at du taler og underviser rigtigt, og at du ikke tager hensyn til nogen person, men lærer Guds vej i sandhed. Er det tilladt for os at give Cæsar skat eller ej?'

Idet han gennemskuede deres fælde, sagde han til dem: 'Hvorfor prøver I mig? Vis mig en denar! Hvis billede og påskrift har den?'

De svarede ham ved at sige: 'Cæsars'.

Og han sagde til dem: 'Så giv Cæsar, hvad der er Cæsars, og Gud, hvad der er Guds!'

Hebraiske navne bliver normalt ikke kasusbøjet på latin, og man må derfor bl.a. ud fra ordets placering i sætningen forstå ordets ledfunktion. I teksterne drejer det sig om følgende navne: Adam, Babel, Bethlehem, David, Iôsêph, Nazareth, Sennaar.